

VIRTUĀLAIS ALBUMS SLUTIŠĶI LAIKU LOKOS

Slutišķu sādža atrodas Naujenes pagastā, Markovas pilskalna pakājē un ir aizsargājamā ainavu apvidus „Augšdaugava” sastāvdaļa. 2016. gadā Slutišķu sādža atzīta par valsts nozīmes aizsargājamu arhitektūras pieminekli. Tā iepazīstina ar zemnieku dzīvesveidu un Latgales vecdicībnieku tradīcijām. Sādža kā tautas celtniecības piemineklis ir vecdicībnieku dzīves veida spilgts raksturotājs, kas šeit uzstverams savā dabiskajā vidē.

Slutišķu vecdicībnieku sādžas kultūras mantojuma pamatvērtības veido saglabājusies apbūves struktūra un tautas būvniecības paraugi – koka ēkas, celts tradicionālajā kakētu apbalķu gulbūves tehnikā ar raksturīgajiem divslīpju jumtu veidojumiem, logu apmaļu rotājumiem, slēgiem, ārdurvju vērtņu veidojumiem, kas liecina par māju īpašnieku augstajām estētiskajām prasībām. Slutišķi tika izvēlēti par vecdicībnieku apmešanās vietu, jo atradās izolēti, mežu ieskaustā Daugavas krastā. Šāda lokalizācija atbilda vecdicībnieku noslēgtas dzīves modelim, kas ļāva cauri gadsimtiem nemainīgi saglabāt savas kultūras īpatnības un tradīcijas.

Ieskatu sādžas kultūrvēsturiskajā attīstībā un vecdicībnieku dzīvesveidā sniedz Naujenes Novadpētniecības muzeja ekspozīcija “Slutišķu vecdicībnieku lauku sēta”. Sēta atjaunota 2015. gadā Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai atbalstītā projekta „Vecdicībnieku vēsturiskās apbūves atjaunošana un lauksaimniecības kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana Slutišķu sādžā” ietvaros. Savas pastāvēšanas laikā Naujenes Novadpētniecības muzejs ir uzkrājis samērā plašas Dienvidlatgales vecdicībnieku materiālā un nemateriālā kultūras mantojuma vērtības, iedzīvotāju un šīs tradīcijas nesēju un glabātāju atmiņas.

Šajā vietā – Augšdaugavā – Markovas un Slutišķu ciemos sākās sabiedriskie procesi, kas tuvināja Latvijas neatkarības atjaunošanu. Redzot, kā tiek forsēta HES būvniecība, izraktas Augšdaugavas kapsētas, žurnālists Dainis Ivāns 1986. gada 17. oktobrī laikrakstā „Literatūra un Māksla” publicēja rakstu „Par Daugavas likteni domājot”, kas izraisīja plašu rezonansi sabiedrībā un aizsāka cīņu pret Daugavpils HES celtniecību. Cīņā par Daugavas ielejas saglabāšanu iesaistījās milzīgas ļaužu masas, kas bija sākuma platforma Tautas frontei un Latvijas neatkarībai.

HES būvniecība graujoši ietekmēja vēsturisko apbūvi Slutišķos, jo vietējie iedzīvotāji pameta vai nojauca savas sētas. Šajā procesā zuda daudzi nozīmīgi vecdicībnieku sadzīves un tradīciju priekšmeti. Lai mazinātu kultūras mantojumam radītā zaudējuma sekas, Daugavpils novada pašvaldība pārņēma savā īpašumā vispirms vienu Slutišķu sētu, kur šobrīd darbojas Naujenes Novadpētniecības muzeja filiāle. Pirms dažiem gadiem tika iegādāta otra lauku sēta, kas šobrīd ir iekļauta ES fondu Darbības programmas specifiskā atbalsta mērķa 5.5.1. „Saglabāt, aizsargāt un attīstīt nozīmīgu kultūras un dabas mantojumu, kā arī attīstīt ar to saistītos pakalpojumus” īstenošanā, lai kopā ar 6 Latgales pašvaldībām īstenotu projektu „Rīteiropas vērtības”. Projektā paredzēts lauku sētā “Slutišķi 2” izveidot kultūrvēsturiskas ekspozīcijas ar vecdicībnieku lūgšanu istabu, lopkopības un galdniecības darbu atspoguļojumu.

Virtuālais albums „Slutišķi laiku lokos” ļauj ielūkoties Slutišķu sādžas vēsturiskajā apbūvē un iedzīvotāju ikdienas dzīvē sākot no 1920. gadiem līdz 20. gadsimta 1. pusei.

VIRTUĀLAIS ALBUMS SLUTIŠKI LAIKU LOKOS

20. GADSIMTA 40.- 60. GADI

Spruktu skola.
1. rindā no kr. p. piektā Veronika Spirdonova (dz. Bule).
1947. gada 17. aprīlis.

Malkas krāslāšana lielāvēlē iepretim Slutišķu pilsētai.
1950. gadu beigās - 1960. gadu sākums

"Daugavā un citās Latgales upēs izmantoja vienkāršā Jāzvēlas tīsiņu noaudzās apses koks, kam krāsā augšumā diametrs sasniedz vienādu 60 cm. Vajadzīgā gauma blīvā iegriežot šķērs, nošķirot un nolīdzinot augļu. Tad ar sodrīgo nošķirot augļu atzīmētā izdabāšanai paredzēto laukumu, pie kam vidus daļā atstājot šāp malām, atstājot pavisam nelielu. Labu laiku varēja dabūt arī ar šāp koci, tā izņemot lielo daudzumu kokus. Pēc tam sagatavī nomazā, nošķirot atdūmās rūpīgi sauba un atzīdāja tos ar collu garām sarkano krāsā krāsā tīsiņām, kas krāsā dāva galā bija ievērot vienmērīgu biežumu. Neparedzot, velcāmās poms bija šāds vidus daļā izdabā ar šāp cīvi, kam dāma stāvēt uzskatī. Tad sāka uguni atzīdāt laivas gaumam, un laivu uz uguns sāka sūtīt, arī vārošu ūdeni iekā lejot. Kad laiva bija pietiekami sasīdī, to nocēla no ogām un pakāpēsī sāka izvēst, lai vidus daļā atvērtums sasniedzī vienādu 1m - vesams nolīdzināja vidus daļu ar sprunguļiem, tad laivas galēm pārkā "krampjus", lai nesapīdātu, pēc tam vidus atstāja un izvēst ar garākām sprunguļiem, kas pārdabāt uz galēm. Pēc tam laivu izkārtā apstādāja, nodarvoja, ja bija iespēja, iekā ieliekās rības tukstas, un to varēja laist ūdeni. Šāda lieluma vienkāce uzņēma 6-7 cilvēkus, ar to pārvadāja arī atbaltības karus. Kunoss J. Latgale Brīvības muzejā, Rīga 1993 (11. - 13. lpp.)

Glebija Mihailova
(dz. Jermolajeva) tīra zivs
rupā, 1958. gada jūnijā

Fotogrāfija no Spirdonovu
dāmtās albuma. Personas
neatīnāmas

Olegs Spirdonovs ar fantēm Spruktu mežā.
1961. gada augusts

"1947 god - это же была голодовка. Я ходил в школу и только думать, как еще какое-нибудь съездать, мама сделала! Ну я и не знаю как мама делала, что она творила... ну конечно где то муки и где то какое то зерно. Вот мука потом делалась там из картошки... какую то лепешечку сделала. Это прекрасно. Ну что, можно было есть. Другим вариантов не было."
(Valdīda Urbāne atmiņas)

"На пенке рукавицы сушились и носки сушились. Там были пенчурки такие валяки. Касадоренники. Там для красоты ничего не стелили, как сейчас стелют. Вот где она и лежала, где тонка лежи, сюда ставили банки с маляком, чтобы в тепле окисли быстрее."
(Manjā Tālečas (dz. 1917.) atmiņas)

Slutišķu ciema iedzīvotāji galvenokārt strādāja savās saimniecībās un kalpoja "Puļi Stalina". Stanislavs Urbāns un Niklā Jermolajeva kopā 1947. gada strādāja Daugavpils upes flote - ostā (Rēzē ostā).
(DVZA. F. Nr. 884, apraksts - 1. lēta 14. "Saimniecību ražošanas pamata rādītāju grāmata 1947-1949")

"Я тоже закончил Спруктскую семилетнюю школу, поехал в Даугавпилс. Работал в речном флоте, чистил Двину."
(Teicēju Romuāda Urbāna (dz. 1933., Slutišķos)

Jermolajeva Niklā (dz. 1909.) kopā ar sievu Praskovju dzīvoja Rēzē, godā celtnā mēdā Slutišķos. No 1945. gada Niklā bija kuga kaptēns Daugavpils upes flote - ostā.

Kalhoas "Puļi Stalina". Slutišķu un tuvāko ciemu iedzīvotāji.
Sprukti, 20. gadsimta 50. gadi

Kalhoas "Puļi Stalina". Slutišķu un tuvāko ciemu iedzīvotāji:
S. Urbāne, K. Ivanova, F. Mihailova, R. Svāka, F. Ivanova, T. Jermolajeva, V. Bule, K. Spirdonova, S. Urbāns, R. Spirdonova, M. Vasiljeva, J. Sprukts un S. Vasiljevs. Sprukti,
20. gadsimta 50. gadi

Zveja Daugavā pie Rozālišķu loka. 20. gadsimta 50. - 60. gadi

Praskovja Jermolajeva (dz. 1910.) strādāja savā saimniecībā un no 1949. gada arī kalpoja "Puļi Stalina". Kopā ar vīru Niklā dzīvoja tā, audzināja 4 bērnus: Tānudu, Igatu, Vāsiņu un jaunāko dāsu Aleksandru. Piemēlu 1949. gada, kopā ar vīru, un pēdējāto vecākiem bērniem, viņi apsaimniekoja saimniecību kopā ar 32 ha. Savā saimniecībā viņi audzēja rutab, kviešus, auzas, miešus, kartupeļus, dārzeņus un mājoja: govī, cūkai un vistas.

Fotogrāfija no Spirdonovu dāmtās albuma. Personas
neatīnāmas

Leokādijas Urbānes vīramātes bērnes. Slutišķi, 1960

VIRTUĀLAIS ALBUMS

SLUTIŠĶI LAIKU LOKOS

20. GADSIMTA 60.-80. GADI

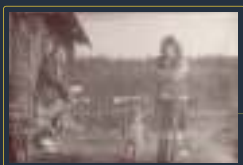

Slutišķu anava

Vai Jāšu vecitēvs arī bija vecitānietis? Nē, pats katoļi, tā, tur vārdukrāns bija, cik es atceros, bija vecitānietis un pēl. No uzvārdiem vārdiņš bija – Urbāni, Jermolajev, Ivanovi, to es atceros. Vēl bija cili, bet es atceros Jāsu. Mēs bieži braucām uz tūrēm, braucām tad Daugavai ar zirgu. No Liepaines caur mežu un tad, tur varēja ar zirgu pārbraukt. Bija tāds mazs pīrmīts vienam zirgam, bet tad zirgu atstājām, ielāzām un braucām pie lēva brāļa Donata, cēmos „es tur diezgan daudzreiz reizes esmu bijusi un labi atceros Donata māju, kur arī tēti dzīvoja. Un, kad viņi apņēma – „Ies dzīvoja tur tākam kādus četrus gadus vēl, bet jau strādāja ar zemi. Arī un esotja un tā tālāk. Un divas vecākas mājas – Leonīne un Anna, piedzima Slutišķas. Naujenes pagasts tākam bija „J.“ (Helēna Andrejka (dz. 1932., Urbāne), NNM ekspedīcijas materiāli, 2012)

Leikādāja Urbāne ar vīru Vikentiju un meitu Reginu savas sētas pagamā, Slutišķi, 20. gadsimta 70. - 80. gadi

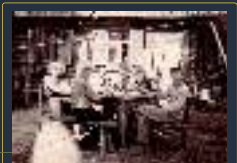
Leikādāja Urbāne ar meitu Lūciju un mazmeitu Jūliju, Slutišķi, 1970

"Jermolajevu ģimene tie atbilstuļ vārāķās paurādēs, tapot kopuļ savu tīcību, no seļenes lapuļuļ uz latviešu skolu pa gandrīz neapbriņiem celiem preļi stāvāja Markovas nogāzēs. Tēvam bija divas barāžas, veda ar tām šuraklēm un cilts atņemus, tadā postus pa Daugavā – tie no pāles Baltkrievijas gāja tie garām. Manam tēvam piederēja visi tie lielie Markovas kalmi, visas tās nogāzes bija aporās. Mums bija daudz darba, ja ģimēnē bijām deviņi cilvēki. Pati strādāju par postnieci no ilēm, bet pēcpusdienās gāju kalhoza darbā. Nevāru iedomāties, ka man būtu jāpārceļas ārvalē citur", saka Fedotija Jermolajeva.

Gērberga M. "Slutišķi grīb bāl etnogrāfiska sādāta", Diena - 1998. gada 21. septembris

Afanasija (Fana) Ivanova (dzimusi Jermolajeva) ar bāsmeni Antipinu un Aleksandru, -1972

Gavriļa Mihailovs (ar plātmali) pie galda ar radiem savas mājas pagamā, Slutišķi, 20. gadsimta 60. gadi

Dienests PSRS armijā, 1. rindā no kr. p. otrās - Gavriļa Mihailovs, Karagandas apgabals, 20. gadsimts

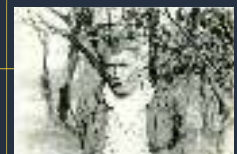

Veronikas Spiridonovas māsa dēls Andrejs, skats no Slutišķu sādātas puses, 1980. gadi

"Nu jau būvēlāna goja pilnā spēkā. Gar apzāģētajiem un apalotiem kokiem dienstēnā kociņš četri cilvēki. Andriāns, divi bārdāni un viens pavīlam jouns krievs, kā tākāps, no Vainecova varoņu gleznas, kam zods tīkko sāka dubūlīties. Krievi bij no Lofgales, visi vienā ģimenes cilvēki: tēvs, dēls un dārdāds.

Vecajam bij tik gara bārda, ka pilnīgi apsedza spalvainās krūles un vēl daļu ruzā dārdā priekšā. Š bārda, taarā kā garie mati, ar lielu stūrgalvību turējās priekm nošmošanai. Tikai atsevišķas skāpas bija baltas; visi lielās laukumus turpriekm saulē zārgoja dārdēns kā vāsi. Vecā bija liela auguma, kaulains, nā cīrja un ēvēles vadānais mīdriet uz priekšu sameties. Bij viņam arī solids vecums – jau septiņdesmit septiņās gadā.

Vecitānietu ģimenes apraksts. Jaunsudrabiņš J. Jaunsaimnieks un veltis. Kopoti raksti, septiņas sējums. Rīga "Liesma", 1982., 91. - 93. lpp.

Veronikas Spiridonovas vīrs Agejs Spiridonovs. Sprukti, 1980. gadi

Spiridonovu ģimene: vecitēvs Agejs Spiridonovs ar mazdātem - Andri, Iulianu, Alekseju un Kaspāru un kaimiņu mēlētāiem, Sprukti, - 1985